

Kuntoutussäätiö
Kuntoutuksen suunnannäyttäjät

LAUSUNTO

22.6.2021

Sosiaali- ja terveysministeriö

Viite: Kommentti-/lausuntopyyntö 17.6.2021

Asia: Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiedonhallintaa sekä digitaalisia palveluja kehitetään – kokonaisarkkitehtuurin luonnos kommentoitavaksi

Kuntoutussäätiö on kuntoutuksen suunnannäyttäjät. Visiomme on olla vetovoimaisin kuntoutuksen kehittämissympäristö. Toiminnassamme yhdistämme asiakaskokemuksen korkeatasoiseen monitieteiseen tutkimukseen, uudistamme kuntoutusmalleja ja kuntoutusjärjestelmää sekä innostamme kehittämiseen mukaan asiantuntijoita, päättäjiä, yrityksiä, järjestöjä ja asiakkaita.

Lisätietoja: Soile Kuitunen, toimitusjohtaja, soile.kuitunen@kuntoutussaatio.fi, p. 0447813117
Kuntoutussäätiö

Soile Kuitunen
Toimitusjohtaja

Kuntoutussäätiön lausunto/kommentit tiivistettynä

Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistellut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiedonhallintaa ja digitaalisten palveluiden kehittämistä. Kyseessä on kokonaisarkkitehtuurityö, jonka luonnokseen STM on pyytänyt lausunnon/kommentteja.

Kuntoutussäätiö pitää valmisteltua kokonaisarkkitehtuurityötä erinomaisena. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on keskeinen osa suomalaisten hyvinvointipalveluiden ja -toimintojen kokonaisuutta. Kokonaisarkkitehtuurityössä hyvää on myös se, että sillä halutaan tukea suomalaisten hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta tukevien digitaalisten palveluiden kehittämistyötä sekä luoda yhteistä ymmärrystä ja käsitteistöä hyte-toimintaan.

Kuntoutussäätiö haluaa lausunnossaan/kommenteissaan painottaa erityisesti seuraavia asiakokonaisuuksia.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on keskeinen toimintasektori valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on aktiivista, tavoitteellista ja verkostomaista toimintaa. Hyte-toimenpiteillä, viestinnällä ja johtamisella tavoitellaan väestön hyvinvoinnin ja terveyden vahvistumista, kansantautien ja tapaturmien vähentämistä, ennen aikaisten kuolemien ehkäisyä sekä väestöryhmien välisten terveys- ja hyvinvointierojen pienentämistä.

Hyte-työ on yhteiskuntapoliittisesti tärkeää. Sen avulla voidaan pidentää työuria ja tukea osatyökykyisiä jatkamaan työssä, nostaa työn tuottavuutta, vähentää julkisten palveluiden tarvetta sekä siten vähentää sote-menoja.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on keskeinen osa sosiaalista ja taloudellista kestävyttä. Kestävyttä tavoitellaan valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti.

Sosioekonomiset väestön hyvinvointi- ja terveyserot ovat Suomessa edelleen suuret, vaikka väestön hyvinvointi ja elämänlaatu ovat Suomessa keskimäärin parantuneet. Hyvinvointi- ja terveyserot ilmenevät myös eri alueiden ja sukupuolten välillä, ja ne näkyvät kaikissa ikäryhmissä. Erojen kaventaminen on tärkeä yhteiskuntapoliittinen tavoite.

Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen liittyy ihmisten perusoikeuksiin ja niiden toteutumiseen. Yhdentertaisuus tarkoittaa kaikille ihmisille samoja ihmisoikeuksia ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuuksia, sekä samoja mahdollisuuksia päästä koulutukseen, työllistyä ja saada sosiaalisia palveluja. Väestön hyvinvointi- ja terveyseroja kaventamalla voidaan kohentaa kansanterveyttä, hillitä kustannuksia, turvata palveluiden saatavuutta, nostaa työllisyysastetta ja turvata yhteiskuntarauhaa.

Sosiaalisen kestävyden kannalta on lisäksi tärkeää, että hyte-työtä kohdennetaan erityisillä painotuksilla niihin ihmisiin ja ihmisryhmiin, joilla on runsaasti erilaisia toimintakyvyn haasteita sekä syrjäytymiseen liittyviä riskejä. Taustalla on se, että erilaisten riskien kasautuminen selittää epäsuotuisaa kehitystä enemmän kuin mikään yksittäinen riskitekijä.

Hyte-työn haasteisiin voidaan vastata osaltaan kokonaisarkkitehtuurilla ja yhtenäisillä määrittelyillä

Hyte-työ on luonteeltaan poikkisektoraalista ja hallintorajat ylittävää toimintaa. Siihen osallistuvat julkisen, yksityisen, kolmannen ja neljännen sektorin toimijat. Tiedon ja osaamisen virtaaminen näiden toimijoiden kesken on keskeinen osa tuloksellista hyte-työtä sekä toimenpiteiden suunnittelua ja toiminnan arviointia.

STM:n johdolla valmisteltu kokonaisarkkitehtuurityö on tärkeä väline ohjattaessa kokonaisvaltaisesti hyte-työn suunnittelua sekä toimenpiteiden kehittämistä ja käyttöönottamista. Kyse ei ole ainoastaan

tiedonhallinnan ratkaisuista. Arkkitehtuuryö kattaa lisäksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelut sekä niiden kehittämisen. Kokonaisarkkitehtuuri onkin toimintatapa ja työväline toiminnan ja tiedonhallinnan kokonaisvaltaiseen suunnitteluun ja johtamiseen. Kuntoutussäätiö pitää tätä lähestymistapaa hyvänä ja kannatettavana.

Hyte-toiminnan luonne tekee kokonaisarkkitehtuurin rakentamisesta haastavan tehtävän. Toiminta on pirstoutunutta sektoreiden välillä ja myös sektoreiden sisällä. Hyte-toimintaa harjoitetaan yksityisissä yrityksissä, julkisella sektorilla, järjestöissä ja järjestäytymättömissä neljännen sektorin yhteisöissä.

Haastavuutta hyte-toimintaan luo myös se, ettei sen tunnistamiseen ole yhteneviä kriteereitä. Hyte-toiminta voidaan eri konteksteissa ymmärtää eri tavoin. Myönteistä on, että monet käytännön toimenpiteet, kuten kuntien hyvinvointikertomukset, ovat jäntevöittäneet hyte-toimintaa ja sen jatkuvaa arviointia. Kokonaisarkkitehtuurin rakentamisella odotetaan olevan samanlaisia toimintaa jäntevöittäviä ja selkeyttäviä vaikutuksia.

Kokonaisarkkitehtuuri on tärkeä väline hyte-työn tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden tukemiseen. Kokonaisarkkitehtuuri edistää myös keskeisten periaatteiden, kuten tietojen löydettävyyden, esteettömyyden ja kannustavuuden toteutumista.

Kuntoutussäätiö pitää kokonaisarkkitehtuuryötä hyte-toiminnassa kokonaisuudessaan tarpeellisena ja kannatettavana. Luonnoksessa kokonaisarkkitehtuuryölle asetettu visio on hyvin muotoiltu ja tavoittelemisen arvoinen. Erityisen kiinnostavia ovat kokonaisarkkitehtuuryöhön liittyvät demokratian ja osallisuuden vahvistamisen mahdollisuudet. Kokonaisarkkitehtuurin valmistelussa hyödynnetty Stiglitzin komission jäsentely hyvinvoinnin osa-alueista on kiinnostava ja luo hyvän pohjan palvelukarttatarkastelulle sekä palveluiden yksityiskohtaisemmalle erittelylle.

Kokonaisarkkitehtuuryö ottaa kantaa myös digitalisaatioon, palveluihin, osallisuuteen ja yhtenäisen käsitteistön rakentamiseen

Kokonaisarkkitehtuuritarkastelussa on huomioitu lisäksi tärkeät liittymäpinnat digitalisaatioon, palveluiden kehittämiseen, demokratia- ja osallisuuskysymyksiin, sektorirajojen ylittämiseen sekä yhteisen ymmärryksen ja käsitteistön rakentamiseen. Kuntoutussäätiö pitää lähestymistapaa onnistuneena.

Luonnoksessa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen prosessikartassa kuvataan tuki- ja pääprosessit. Prosessien tunnistaminen on pääosin onnistunutta. On kuitenkin syytä pohtia, onko viestintä lopulta tukiprosessi vai ennemminkin kiinteä osa pääprosesseja. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen edellyttää viestintää, ja viestintä on keskeinen osa strategisten toimenpiteiden suunnittelua ja toimeenpanoa. Sisällöntuotantoa ja teknisiä/operatiivisia viestinnällisiä suoritteita on usein mahdotonta erottaa toisistaan.

Kokonaisarkkitehtuuryössä painotetaan digitaalisten palveluiden kehittämisen ja käyttöönoton tarvetta. Digitaalisia palveluita on toistaiseksi otettu vasta vähän käyttöön hyte-toiminnassa, mutta niiden potentiaali on iso. Digitaaliset alustat ja ratkaisut voivat merkittävästi edistää hyteä koskevan tiedon virtaamista yli sektori- ja hallintorajojen niin, että tieto palvelee niin yksittäisiä ihmisiä kuin hyten palvelutuottajia ja järjestäjiäkin. Digitaaliset alustat toimivat myös yhteiskehittämisen foorumeina ja mahdollistavat tehokasta yhteistyötä eri toimijoiden kesken.

Olennaista kokonaisarkkitehtuurissa ovat yhteiset määrittelyt ja tietoperustojen ymmärtäminen yhtenevällä tavalla. Tietoarkkitehtuuriin liittyvät keskeisesti tietoturva- ja tietosuojakysymykset. Ne tulee kyetä ratkaisemaan kestävästi niin, etteivät ne estä tiedon virtaamista esimerkiksi sektorilta tai hallintokunnalta toiselle.

Kokonaisarkkitehtuurityö lähtee ihmisistä ja ihmislähtöisyyden painotus on luonnoksessa läpileikkaava periaate. On tärkeää tarkastella tiedonhallintaa ihmisten näkökulmasta, käyttäjätarpeet, -kokemukset ja tiedontarpeet huomioiden.

Kuntoutussäätöön yksityiskohtaiset vastaukset pyydettyihin kysymyksiin jätettiin lausuntopalveluun 22.6.2021.